

LEO BUTNARU

Fanteziile din interiorul... fanteziilor

(debutul peste timpuri)

X

In termenii ecuației sau entimemei – har, inspirație, muncă – bineînțeles că tânărul scriitor, încă de la... adâncul său debut, nu poate să nu fie frământat și de „sâcăitoarea” obsesie de-a afla cam ce rol joacă, în toate astea, sintetizate în noțiunea de creație (poezie, proză...), **voința**. În fine, odată cu înaintarea în vârstă și în experiență, unii dintre tineri chiar reușesc să înțeleagă unele „lucruri” (atât de... abstracte!) despre voință, despre rolul ei în scrisul ca literatură și asumată – ca destin.

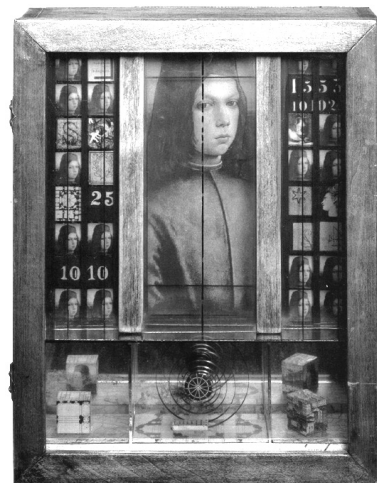
Așa se face că omul mai și obosește sau doar se plictisește să conștientizeze că el este ceea ce este grație rațiunii sale, „branșate” la energii și „alchimii” (și... *arhimii* de tentative!) superioare. Este el, omul, miracol sau minune *interstelară* (de ce n-am renunța la vechiul *substelar*, odată ce planeta noastră se află nu „sub stele”, ci printre ele, înconjurată de aștri?) datorită doar minții sale. Aceasta însă, mintea sau rațiunea, lăsată în voia ei, nu prea produce satisfacții și împliniri. Numai voința determină aspectul practic al cugetării, ducând la rațiunea practică despre care tot discută

filosofii. Voința „îmblânzită”, moderată de inteligență, este ceea ce duce și spre o mai mare inteligență. Spre deosebire de materie, în spirit *perpetuum mobile* e posibil. Apoi, este miraculos că inteligența umană, după cum remarcase strălucitul eseist Anton Dumitriu, reprezintă „faptul cel mai important din Univers, aceea care luminează totul și dă o valoare și un sens oricărui lucru”. Miracolul de a cerceta lumea, chiar dacă nu și de a o înțelege în primordialitatea și absolutul datelor și motricității sale.

Iar voința nu poate fi decât în tandem cu persuasiunea, ele, într-o măsură deloc de neglijat, fiind oarecum sinonimice. Iar în lumea greco-romană persuasiunea era considerată de primă importanță în făptuiri majore, grație cărui fapt a fost chiar zeificată. Precum menționează Croce, Gorgias denușea acest cuvânt drept „marele stăpân care, deși mic la trup și invizibil, știe să înfăptuiască lucruri dumnezeiești, reușind cu adevărat să potolească frica, să alunge durerea, să trezească veselia și să inspire mila”, mai asemuindu-l fascinației și magiei; în fine, prin cuvânt persuasiunea „reușește să modeleze după voie sufletul” (anu-

me aici ieșind în evidență propriuzis *voința*, în varianta *voie*).

Tot grecii vechimilor numeau voința creatoare *voință poetică*. Deci, și poezia face casă bună cu voința. Prin perseverență, prin voința de a nu abandona, de a nu renunța; prin voința de creație, așa zice, și se pot întâmpla provocările și revelațiile intuitive ale unor linii ideatice, ale unor „stări stilistice” chiar, drept componente ale predestinației, dar și ale predispoziției întru creație. Să ne amintim că George Călinescu era de părere că în artă voința e o varietate a spontaneității. Sau

Băiatul Medici

Cacadu și dopuri de plută

poate, zic eu, nu o dată, voința apare și se manifestă (solicitată fiind!) în urma unor prime imbolduri de spontaneitate artistică, de unde și presupunerea că numai cu inspirația nu faci totul. Voința – totdeauna benefică, probabil – ca o rațiune aservită sieși. Voința de a-ți folosi... voința, pentru a te supune, prin ea, ei înseși, dar și ție însuși.

Chiar și fragila, suava, eterica poezie nu poate să nu-și pună problema relațiilor cu voința. În caz contrar, susținea Croce, ea „nu-și poate atinge scopul fără autoguvernare, fără frâul interior, *sibi imperiosa* (poruncindu-și sie) (pentru a adopta expresia horatiană), fără a primi și a respinge, fără a încerca și a reîncerca, acționând *tacito quodam sensu* (într-un sens oarecum tacit), și aceasta până ajunge să se satisfacă pe sine în imaginea exprimată de sunet”. De aceea e de înțeles că „adevărații poeți nu «nasc» ușor și nu este semn bun ușurința cu care orice se preface în vers; (pe de altă parte) *piget corrigere et longi ferre laboris onus* (e rușine să tot cercetezi și să suporti povara unei lungi strădanii), așa cum mărturisea despre sine, și nu spre cinstea lui, Ovidiu”, mai susținea ilustrul teoretician. Bineînțeles că dl Croce nu absolutiza, pe de o parte referindu-se la poezia care

„ca efort, fie el spasmodic ori industriuos, dar în orice caz inexpressiv... nu aparține nici inspirației, nici vreunui proces contemplativ și cognoscitiv, ci exclusiv voinței care, folosind reflexia și calculul, plăsmuiește sunete și ritmuri, construind obiectul în care autorul său se complace și care nu oferă cititorului decât... un stimul orb și accidental în efectele lui. Acest mod de a crea urmărește într-o oarecare măsură desfătarea, fie numai pentru sine, fie pentru ceilalți...” pe

de altă parte menționând că acest gen de poezie (întâmplată sub... presiune!) vine în contradicție cu poezia autentică, mult mai rar „întâmplată”, „care se naște doar dintr-o «stare de har», ca și cum detașată de „relativa abundență a literaturii, care se sprijină pe aptitudinile mai comune și care este de uz mai curent”. Ceea ce menționa, de altfel, Leopardi despre un ilustru autor: „Deși fantezia (adică imaginația) lordului Byron este de la natură extraordinară, nu e mai puțin adevărat că în foarte mare măsură este și ea artificială, adică stoarsă cu forța, așa încât se vede limpede că majoritatea poeziilor lui Byron provin mai degrabă din voință și dintr-o deprindere dobândită prin talent, decât din inspirație și din fantezie spontană”.

În concepția lui Arthur Rimbaud, **devine vizionar poetul care reușește să trezească în sine aptitudinile-i adormite, care să-l pună în contact cu realitatea în esențele autentice ale acesteia**. După cum deduce M. Raymond, aici este vorba „de depășirea posibilităților omului, care nu sunt în fond decât fructul sărman al deprinderilor și al lenei sale”. Așadar, este necesar un efort conștient, din interior, care nu poate fi asociat decât cu voința. Implicit, mobilizarea

volitivă reiese și din cele spuse de Raymond despre Baudelaire, considerat primul vizionar și care „a practicat o «gimnastică» de același ordin, urmând să-și extindă înfinit claviatura senzațiilor și rețeaua corespondențelor acestora, să îndepărteze zidurile închisorii din juru-i”. Preluată de Rimbaud, metoda e una voită, ca un „antrenament al sufletului”, „și care ne amintește de exercițiile spirituale ale misticilor”; poetul, „taumaturg și demonic, nu se dăruiește decât pentru a redeveni apoi stăpân pe sine, pentru a se bucura de voința lui de putere și pentru a încerca să capteze în folosul său forțele supranaturale”.

În cea mai nobilă și mai fructuoasă ipostază a sa, **voința ar însemna „elaborarea” asiduă și perseverentă a unui curs de lecții de disciplină intelectuală pe care ți le oferi tu însuși, din care să tragi concluzia (ar fi bine „trasul” să se întâmple cât mai devreme!) că mintea (sau rațiunea) lăsată în voia ei nu prea produce satisfacții și împliniri**. Numai voința determină aspectul practic al cugetării, ducând la rațiunea practică de care tot discută filosofii.

Ar fi aici de presupus anumite stări mai speciale, în care să reușești să-ți pregătești volițiuni puse în concordanță cu o idee, cu un scop, cu un subiect. Iar fiecare autor are metodele și procedeele sale personale pentru a-și înculca persuasiunea și vrerea, într-o fortificarea căroră încă anticii creatori încercau s-o îmbuneze pe zeița Ananke, cea care împiedica inițiativa, impulsul voinței, mișcarea. Pentru că voința poate cunoaște și excese, dezlănțuirii ce ar sfida până și voința divină, astfel că Ananke încerca să împiedice inițiativa, impulsul voinței umane, stăvilirea acțiunii acestora într-o făptuire. Această plăsmuire a mitologiei include și simbolul absolut al constrângerii. Voinței i se contrapune fatalitatea și inevitabila necesitate cosmică, pe care zeița le și personifică.

